

Kıbrıs'ta Rumların Türkler ile Birlikte Yönetme İradesinin Belediyeler Özelinde Değerlendirilmesi (1878-1963)

Mehmet BALYEMEZ

Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Kıbrıs Türk Tarihi Araştırmaları Merkezi,
Ankara

E-Mail: mbalyemez@baskent.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1532-0643

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11.07.2025 Kabul Tarihi / Accepted: 11.03.2026

ÖZ

BALYEMEZ, Mehmet, **Kıbrıs'ta Rumların Türkler ile Birlikte Yönetme İradesinin Belediyeler Özelinde Değerlendirilmesi (1878-1963)**, CTAD, Yıl 22, Sayı 44 (Bahar 2026), s. 573-604.

Halkın demokratik katılım hakkını kullanarak yönetimde söz sahibi olabilmesinin yollarından biri de belediyelerdir. Belediyeler, mahallî müşterek ortak ihtiyaçların karşılanması amacıyla yerel halk temsilcilerinin katıldığı örgütlerdendir. Sanayi Devrimi'nden bir süre sonra Avrupa'da kurulmaya başlanan belediyeler 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti'nde de hizmet vermeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'ndeki ilk belediye örgütü 1855 yılında İstanbul'da kurulmuş, aynı yıl diğer şehirler ile Kıbrıs'ta da oluşturulmuştur. Kıbrıs'taki belediyeler, Türk ve Rum cemaatlerinin belediye karar organı olan meclislerde birlikte görev yapmalarından dolayı farklı bir özellik göstermiştir. Bu olgu, belediye meclislerinde görev alan Türk ve Rumların birlikte yönetme konusundaki iradelerinin değerlendirilmesinde önemli bir veri olmuştur. Kıbrıs'ın yönetiminin İngiltere'ye devredilmesinden sonra yapılan hukuki düzenlemeler sonrasında belediye meclislerindeki üyelerin çoğunluğunu Rumlar oluştururken Türkler ise azınlıkta kalmıştır. Bu

durum hem toplumların adil ve etkili beledi hizmetlerini almalarını engellemiş hem de birlikte yönetebilme iradesinin gelişimini doğrudan etkilemiştir. Kıbrıs Türkleri, Rumların tarafgir tutumları ve iş birliği anlayışından uzak durmaları ile İngiliz yönetiminin buna karşı bir politika üretmemesi üzerine 1958 yılında kendi belediyelerini kurmuşlar ve bir bakıma hem Rumların hem de İngiliz yönetiminin duyarsızlığına tepki göstermişlerdir. Makalenin amacı Kıbrıs'ta kurulan Birleşik Belediyelerdeki etnik çoğunluğu temsil eden Rumların, yerel ortak ihtiyaçların karşılanması başta olmak üzere bir arada yaşadıkları Türkler ile iş birliği yapıp yapmadıklarını sorgulamak ve birlikte yönetmek isteklerini tartışmaktır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan makalede Osmanlı ve İngiliz arşiv belgeleri ile ikinci el kaynaklardan yararlanılarak makale sorunsallarına cevap bulunmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Yerel Örgütlenmeler, Belediyeler, Birlikte Yönetme, Lefkoşa Türk Belediyesi, Federasyon.

ABSTRACT

BALYEMEZ, Mehmet, **An Evaluation of the Greek Community's Willingness to Co-Govern with the Turks in Cyprus: The Case of Municipalities (1878-1963)**, CTAD, Year 22, Issue 44 (Spring 2026), pp. 573-604.

One of the ways for the public to have a say in governance by exercising their right to democratic participation is through municipalities. Municipalities are public organizations where local representatives participate to meet local common needs. First established in Europe shortly after the Industrial Revolution, municipalities began providing local services in the Ottoman Empire from the mid-19th century onwards. The first municipal organization in the Ottoman Empire was established in Istanbul in 1855, and in the same year, they were also formed in other cities and Cyprus. Municipalities in Cyprus exhibited a distinct characteristic because the Turkish and Greek communities on the island served together in the municipal decision-making bodies, the councils. This phenomenon provided important data for evaluating the will of the Turks and Greeks serving on the municipal councils to co-govern. Following the legal regulations made after the transfer of the administration of Cyprus to Britain, Greeks constituted the majority of the members in the municipal councils, while Turks remained in the minority. This situation both prevented the communities from receiving municipal services fairly and effectively, and directly influenced the development of the will to co-govern. In response to the partisan attitude and lack of cooperation from the Greeks, and the inability of the British administration to produce a policy against this, Turkish Cypriots established their own municipalities in 1958, effectively reacting to the insensitivity of both the Greek Cypriot and British administrations. The aim of this article is to discuss whether the Greek Cypriots, who represented the ethnic majority in the United Municipalities established in Cyprus, cooperated with the Turkish Cypriots they lived alongside—particularly in meeting local needs—and whether they desired to

co-govern. Prepared using a qualitative research method, the article attempts to find answers to its research problems by utilizing Ottoman and British archival documents and secondary sources.

Keywords: Cyprus, Local Organizations, Municipalities, Governing Together, Nicosia Turkish Municipality, Federation.

Giriş

Yerel yönetim anlayışının geçmişi Antik Yunan ve Roma dönemine kadar götürülmekle birlikte günümüzdeki anlamda kullanımının kökleri 10. yüzyıla kadar uzanmaktadır.¹ Belediyelerin güncel örgütlenmeleri Sanayi Devrimi'nden sonra oluşmuş ve 19.yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti'nde de hizmet vermeye başlamıştır.²

Yerel toplumların yönetime doğrudan katılarak mahallî ortak ihtiyaçlarını gidermelerinin aracı olan belediyeler her coğrafyada farklı anlayışla şekillenirken Kıbrıs gibi çok dinli ve etnisiteli toplum yapısında da kendine özgü örgütlenmiştir. Kıbrıs'taki demografik yapının sonucu olan Birleşik Belediye Meclislerindeki üye sayısının toplumlara dağılımı ise önemli bir ayrıntı olmuştur.

Kıbrıs'taki belediyelerin tarihsel gelişimini anlayabilmek için öncelikle Osmanlı Devleti'ndeki çok dinli ve etnisiteli toplum yapısını ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini bilmek önemlidir. Osmanlı Devleti'nin toplum yapısında dinî anlayışın etkileri görülmüştür. “Millet Sistemi”³ olarak isimlendirilen bu anlayış, Orhan Gazi'nin Bursa'yı ele geçirmesi ile başlamışsa da Padişah Fatih Sultan II. Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra etkili olmuştur.⁴ İslam hukukunda millet kavramı belli bir dine veya etnisiteye bağlılık olarak kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler ayrı milletler olarak kabul edilmiş ve dinî liderlerine başkent İstanbul'da kendi toplumlarını

¹ Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Cem Yayınları, İzmir, 2023, s. 28.

² Keleş, *age*, s. 35-41, 143-147.

³ Millet Sistemi ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bakınız: Uğur Kurtaran, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 8, Aralık 2011, s. 57-71; İlber Ortaylı, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi”, *Türkler*, Cilt X, Ankara, 2002, s. 216-220.

⁴ M. Kenan Macitoğlu, Millet Sistemi, Tübitak Ansiklopedisi, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/millet_sistemi (Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2025); Saro Dadyan, “Sultan Abdülaziz Döneminde Gayrimüslimlerin Üst Düzey Memuriyetlere Kabulü ve Sultan Abdülaziz Döneminin Gayrimüslim Nazır ve Müsteşarları”, *Sultan Abdülaziz Dönemi Sempozyumu*, *Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Hayat*, Bildiriler II Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s.129- 130.

temsil etme hakkı tanınmıştır.⁵ Osmanlı toplum yapısının benzeri Kıbrıs'ta da görülmüştür. Kıbrıs stratejik konumundan dolayı her dönemde güçlü devletlerin ilgisini üzerine çekmiştir. Bu durum; Hitit Krallığı, Pers, Bizans ve Roma İmparatorluğu, İslâm Devleti, Mısır, Luzinyan Krallığı, Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti ve Birleşik Krallık'ın belli dönemlerde Ada'da hükümlan olmalarına yol açmıştır.⁶ Kıbrıs'taki toplum yapısı Ada'da hükümlan olan devletlerin getirdikleri insan toplulukları tarafından oluşturulmuştur.

Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ın fethini 1 Ağustos 1571 tarihinde tamamlamış⁷, bir süre sonra Kıbrıs'taki Hristiyan toplumların inanç ve kültürlerini özgürce yaşamalarına izin vermiş, yerel yönetim sistemini de iş birliğine dayalı ikili sistem anlayışı doğrultusunda tesis etmiştir.⁸

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'taki hükümlanlığı 19. yüzyıldaki şartlardan olumsuz etkilenmiştir. Bu dönemde Orta Doğu'da keşfedilen zengin petrol rezervleri⁹ ve 1869 yılında açılan Süveyş Kanalı Kıbrıs'ın değerini bir kez daha öne çıkartmıştır. İngiltere'nin bölgesel çıkarlarına hanel getirmesi muhtemel gelişme ise 1877 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşı olmuştur. 93 Harbi olarak da bilinen savaşta Rus ordusu batıda İstanbul yakınlarına kadar ilerlemiş, doğuda ise Kars, Ardahan ve Batum gibi stratejik şehirleri ele geçirmiştir. İngiltere, bu gelişmenin Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını tehlikeye düşüreceği öngörüsüyle Kıbrıs'ı ele geçirme planlarını yürürlüğe sokmuş ve 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan gizli Kıbrıs Konvansiyonu ile Ada'nın yönetimini ele geçirmiştir.¹⁰

İngiltere, “geçici” olarak teslim aldığı Kıbrıs'ta kendi yönetiminin esaslarını belirleyen anayasayı 1878 yılı eylül ayında yürürlüğe sokmuştur.¹¹ Kıbrıs'ta yeni

⁵ Ramazan Erhan Güllü, *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2018, s. 17-18.

⁶ Edward Fairfield, *Colonial Office List for 1883 (COL)*, *Historical and Statistical Information, Colonial Dependencies of Great Britain*, Twenty-Second Publication, London, 1883, s.216.

⁷ Kıbrıs'ın fethi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. İdris Bostan, “Fetvanın Osmanlı Yönetimi ve Toplum Üzerindeki Etkisi: Ebussuûd Efendi'nin Kıbrıs ve İnebahtı Fetvaları”, *Tarih Dergisi*, Sayı: 76, 2022, s. 35 – 62;

⁸ Halil İnalçık, *Ottoman Policy and Administration in Cyprus after The Conquest*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1969, s. 5-7.

⁹ Bige Sükan Yavuz, “1922 Yılında Orta Doğu'da Uluslararası Petrol Rekabeti”, *Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2, (Eylül 2003), s.1.

¹⁰ Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Baskı 2, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2021, s.197-204; George Hill, *Kıbrıs Tarihi, Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, Çev. Nazım Can Serbest, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 228-242.

¹¹ *The Colonial Office List for 1885*, Historical and Statistical Information, Colonial Dependence of Great Britain, Harrisons and Sons, London 1885, s. 215.

oluşturulan anayasal düzende yerel halkların temsilcileri ve İngiliz vatandaşı atanmış görevlilerden oluşan Kavanin Meclisi¹² ile sadece yerel halk temsilcilerinin yer aldığı belediyeler birlikte görev yapmış, ancak belediye meclislerindeki üyelerin yerel toplumlara dağılımı farklı olmuştur.¹³

Makalenin amacı; Kıbrıs'taki demografik yapının belediye teşkilatının kuruluşuna, faaliyetlerine ve iç barışa etkisi ile kamusal hizmetlerin verimli olarak yerine getirilmesine katkısını tespit etmek, Rumların belediyelerin karar organlarında daha çok yer almalarının kamu hizmetlerine yansımalarını incelemek, Rumların belediye meclislerindeki avantajlı konumlarını Enosis¹⁴ amacıyla kullanıp kullanmadıklarını ve yönetme iradelerini Kıbrıs Türkleri ile paylaşmak isteyip istemediklerini tartışmaktır.

Osmanlı Devleti'nde Belediye Örgütlenmeleri ve Kıbrıs'a Yansımaları

Osmanlı Devleti'nin yerel örgütlenmeleri kadı, vakıf ve lonca tarafından temsil edilmiştir.¹⁵ Kadı'nın görevleri adli, idari ve beledî hizmetleri içermiştir.¹⁶ Kadı, görev yaptığı şehirde sosyoekonomik kuruluşları örgütleyerek yerel ortak ihtiyaçların karşılanmasını sağlamış,¹⁷ bu hizmetleri yaparken muhtesip, subaşı,

---

¹² Kavanin Meclisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Meltem Onurkan Samani, *Kıbrıs'ta Bir Sömürge Kurumu: Kavanin Meclisi (1882- 1931)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007; Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs Yasama Meclisinin Kapanmasına Giden Süreç ve Sonuçları (1930-1938)", *International Multilingual Academic Journal*, Vol. 2, No. 1, (Mayıs 2015); Mehmet Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerini'nin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2024, s. 12-22,36-39,44-59.

¹³ W.H. Mercer and A.E. Collins, *The Colonial Office List for 1900, Historical and Statistical Information, Colonial Dependencies of Great Britain, Twenty-Ninth Publication- To be continued Annually*, London, 1900, s. 171.

¹⁴ Kıbrıs'ın Yunanistan ile siyasi birleşmesinin kavramsal ifadesidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, *age*, s.13-15,56-69.

¹⁵ Osman Ergin, *Türkiye'de Şebirciliğin Tarihi İnkışafı*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1936, s. 83; Ali Efdal Özkul, *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 53-54; Musa Çadırıcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, s. 273.

¹⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2018, s. 21.

¹⁷ Kadı'nın beledî görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994, s. 40-42; Hasan Samani, "Tanzimat Döneminde Kıbrıs'ta Modern Belediyeciliğin Başlangıcı ve Lefkoşa Belediyesi", *Belleten*, Cilt 82, Sayı 294, 2018, s. 590.

asesbaşı,¹⁸ böcekbaşı,¹⁹ çöplükbaşı ve mimarbaşından yararlanmıştır.²⁰ Yerel ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayan bir diğer kurumlar ise Vakıflar²¹ ve Lonca teşkilatı olmuştur.²² Yerel örgütlenmelerinin temsilcisi olan Kadı, merkezi yönetim tarafından görevlendirilirken diğer kurumların yöneticileri ise yerel toplum tarafından seçilmiştir.²³

Osmanlı toplum yapısının bir diğer unsuru olan Hristiyanların yerel örgütleri ise kilisenin kontrolünde olan Saint Synode ile toplum temsilcilerinin görev aldığı meclisler olmuştur. Söz konusu örgütler yerel yönetimin sağlık, sosyal, kültürel, temizlik, yardımlaşma, kutsal mekânların ve eğitim kurumlarının bakım ve onarımı gibi kamusal görevleri yerine getirme sorumluluğunu üstlenmişlerdir.²⁴

Osmanlı Devleti, hükümrân olduğu bölgelerdeki yerel ortak ihtiyaçların karşılanması amacıyla ihtisab kânunnameleri yayımlamıştır. Kıbrıs Ceziresi Kânunnamesi 1572 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanuni düzenlemede Kıbrıs'ta toplanacak vergiler ile ilgili ayrıntılar yer almıştır.²⁵

Tanzimat'tan önceki dönemde Kıbrıs'taki yerel yönetimlerin başlıca beledi hizmetleri; narh düzenlemesi, temizlik işleri, çarşı-pazar ve esnaf denetimi ile imar vb. görevlerden oluşmuştur. Söz konusu kamusal hizmetler şehrin dinî ve ahlâki düzeninin korunması gibi geniş kapsamlı kamusal hizmetleri de içerirken, bunlar Osmanlı merkezi yönetiminin temsilcisi olan İhtisab/Hisbenin görevleri arasında

¹⁸ Tanzimat öncesi dönemde Osmanlı devletinde asayiş ve emniyet hizmetleri, subaşı ve asesbaşı hakkında bk. Abdülkadir Özcan, "Asesbaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, Cilt 3, s. 464, 1991.

¹⁹ Böcekbaşı tabiri İstanbul ağzına ve özellikle yeniçeri jargonuna ait bir kelime olup suçluları yakalamada muhbir olarak kullanılan tövbe-kâr hırsız ve yankesici gibi sabıkâlılara böcek denilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Özcan, "Böcekbaşı", *TDVİA*, Cilt 6, s. 323, 1992.

²⁰ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 2011, s. 124.

²¹ Ergin, *age*, s. 46; Özkul, *age*, s. 248-250.

²² Lonca teşkilatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Halil Emre Akbaş, Sedar Bozkurt ve Kübra Yazıcı, "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Düşüncesi ile Karşılaştırılması", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, İşletme Tarihi Özel Sayısı, 2018, s. 165-202.

²³ Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda Kıbrıs'ta tesis ettiği idari ve siyasi sistemin ayrıntılı bilgisi için bk. Haydar Çoruh, *Sultan İkinci Mahmud Döneminde Kıbrıs (1808-1839)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2017.

²⁴ Ergin, *age*, s. 94-95.

²⁵ Kıbrıs Ceziresi Kanunnâmesi ayrıntılı bilgi için bk. "Kıbrıs Adasında Âdet-i Ağnâm Vergisi (1570-1603)" *Bellefen* 83, no. (2019), s. 127-152.; Ömer Lütfü Barkan, "İhtisab Kanunları", *Tarih Vesikaları*, Cilt I, Sayı: 5, s. 329-340.

yer almıştır.²⁶ Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında lağvedilmesinden sonra kurulan İhtisab Nezareti²⁷, yeni askerî örgütlenme olan Asâkir-i Mansure-i Muhammediye'nin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla "İhtisab Rûsumu" adı altında vergi toplamıştır.²⁸ Kıbrıs Muhtesibi çarşı, pazar ve esnaf denetimini yapmış, ihtisab rûsumundan elde edilen gelirler ise yerel yönetim ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmıştır.²⁹

Tanzimat ile birlikte belediyelerin hiyerarşik bağlantılarında da değişiklik yapılmıştır. Bu kapsamda vilayetlere vali, kazalara ise kaymakam görevlendirilmiş, kazalarda görev yapan kadıların mülkî işleri kaymakamlara, adlî yetkileri mahkemelere, beledi görevleri ise belediyelere verilmiştir.³⁰

Osmanlı'da modern anlamdaki ilk belediye 1855 yılında kurulan İstanbul Şehremaneti olmuştur.³¹ Bundan birkaç yıl sonra 28 Aralık 1857 tarihinde Altıncı Daire-i Belediye Nizamâtı yürürlüğe girmiş ve Beyoğlu ile Galata'da da belediyeler kurulmuştur.³² İstanbul dışındaki diğer şehirlerde kurulan belediyeler ise 1864 yılından itibaren faaliyete başlamıştır. Belediyelerin hukuki dayanağını Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi³³ teşkil etmiştir. Ancak bu konudaki asli düzenleme 4 Temmuz 1867 tarihinde yayımlanan "Vilayât-i Devâir-i Belediye Meclislerinin Vezâif-i Umumiyesi Hakkında Talimatı" ile olmuştur.³⁴ Osmanlı Devleti,

---

²⁶ Samani, *age*, s. 591.

²⁷ Çadırcı, *age*, s. 120.

²⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı, *Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Cevdet, Askeriye, 1086-47897*, "Yeniçerilerin isyanı hasebiyle ilga edildiğine ve yerlerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin ikame olunduğuna dair fermanın Kıbrıs'a vasıl olarak hükmün infaz olunduğu", 12.01.1242.

²⁹ Samani, *age*, s. 593; Çoruh, *age*, s. 137.

³⁰ Ergin, *age*, s. 83.

³¹ Tarkan Oktay, "Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi", (Ed.) Erol Özvar ve Arif Bilgin, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2008, s. 385.

³² Mehmet Demiryürek, "Kıbrıs'ta Modern Belediye Teşkilatının Doğuşu (1868-1876)". *Belleten*, Cilt 84, Sayı 301, 2020, s. 1117. Demiryürek'in makalesinde Galata ve Beyoğlu Belediyelerinin kuruluş tarihi 28 Aralık 1857 olarak belirtilmesine rağmen Devlet Arşivleri Başkanlığı ile Türkiye Belediyeler Birliği ortaklığında 2021 yılında yayımlanan *Osmanlıdan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik* başlıklı eserde söz konusu belediyelerin 15 Ocak 1858 tarihinde kurulduğu belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Devlet Arşivleri Başkanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği, *Osmanlıdan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik*, T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayını Nu:14, Ankara, 2021, s.41-43.

³³ Devlet Arşivleri Başkanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği, *Osmanlıdan Günümüze...*, s. 59-64.

³⁴ Mehmet Seyitdanhoğlu, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 204-207.

belediyelerin görevleri ve gelirlerine dair çok sayıda düzenleme yaparak yerel ortak ihtiyaçların etkili ve verimli bir şekilde giderilmesine çalışmıştır.³⁵

Osmanlı Devleti'nde bu gelişmelerin yaşandığı dönemde Kıbrıs'ta da belediyeler kurulmaya başlanmıştır.³⁶ Lefkoşa, Girne, Tuzla, Larnaka, Baf, Mağusa, Limasol ve Değirmenlik kazalarında kurulan belediyelerin karar organı olan meclislerdeki üye dağılımı Kıbrıs'ın demografik yapısına uygun olarak düzenlenmiştir. Lefkoşa Belediye Meclisi, Müslüman başkan ile yerel toplumlardan seçilen üçer kişiden oluşurken diğer kazalarda ise Müslüman başkan ile yine yerel toplumlardan seçilen ikişer kişi birlikte görev yapmıştır.³⁷ Osmanlı döneminde belediyelerin karar organı olan meclislerdeki etnik temsiliyet eşitlik anlayışı üzerine tesis edilmiştir.

Anadolu'da olduğu gibi Kıbrıs'taki liman şehirlerinde kurulan belediyeler diğerleri ile kıyaslandığında yerine getirdikleri hizmetler bakımından daha fazla öne çıkmıştır.³⁸ Mısır ve Suriye ile yapılan ticaretin büyük kısmı söz konusu şehirlerdeki limanlardan yapılmıştır.³⁹ Bu durum hem liman şehirlerindeki ticari hayatı canlandırmış hem de Batılı anlayışta beledi hizmetler sunulmasını kolaylaştırmıştır. Söz konusu liman şehirlerinde görev yapan konsololar zaman zaman Osmanlı Devleti'ne de başvurarak kendi ticari faaliyetlerinin etkili olabilmesi için belediyelerin kendilerine daha çok yardımcı olmalarını ve hatta belediye meclislerinde yer almak istemişlerdir. Ancak Osmanlı Devleti belediyelere yönelik yapılan bu vb. isteklere olumsuz cevap vererek hem

³⁵ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, *Osmanlı Arşivi (BOA)*, Fon: *Dabilye Hukuk Müşavirliği, DH-HMŞ., 01-13*, "Mahalli idare ve belediye meclislerinin iştiraki ile oluşturulan belediye cemiyetinin faaliyetleri", 22.10.1335; *Osmanlı Arşivi (BOA)*, Fon: *Dabilye Hapishaneler Müdüriyeti, DH.MB.HPS. M., 02-09*, "Belediye tabipleri tarafından verilen sağlık raporlarının izahat-ı fenniyeyi havi olması lüzumu", 18.08.1329; *Osmanlı Arşivi (BOA)*, Fon: *Dabilye Hapishaneler Müdüriyeti, DH.MB.HPS. M., 02-37*, "Bazı kazalarda sulara lağım karışması nedeniyle kolera salgını baş göstermesinin giderilebilmesi için belediye meclislerinin halktan para toplaması yoluna gitmeleri lüzumu", 15.10.1329; *Osmanlı Arşivi (BOA)*, Fon: *Dabilye Hapishaneler Müdüriyeti, DH.MB.HPS. M., 02-37*, "Bazı kazalarda sulara lağım karışması nedeniyle kolera salgını baş göstermesinin giderilebilmesi için belediye meclislerinin halktan para toplaması yoluna gitmeleri lüzumu", 15.10.1329.

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Demiryürek, *age*, s. 1119-1120.

³⁷ Samani, *age*, s. 600.

³⁸ Kıbrıs'ta kurulan belediyeler ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bk. Demiryürek, *age*, s. 1115-1142.

³⁹ John Anderson and Sidney Webb, *Colonial Office List For 1889, Historical and Statistical Information*, Twenty-Eighth Publication, London 1890, s. 202.

belediyelerin kararlarını desteklemiş hem de belediye meclislerindeki yapıyı bozmamıştır.⁴⁰

Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs'ta kurulan belediyelerin etkinliğiyle ilgili bilgiler 1880 yılında Londra'ya gönderilen bir raporda yer almıştır. İngiliz Yüksek Komiseri tarafından gönderilen raporda; halka açık tuvaletlerdeki hijyen eksikliği, ölçü aletlerindeki denetimsizlik, kanalizasyon sorunu, büyükbaş hayvanların sahillerde kesilmesi, başıboş köpeklerin yarattığı sorunlar, sokak aydınlatmasındaki yetersizlik, belediye zabıtasının olmaması ile ilgili ayrıntılara yer almıştır.⁴¹ Raporda da belirtildiği üzere Kıbrıs'ta yeni kurulmaya başlanan belediyelerin Batılı anlamda hizmet verme anlayışını henüz içselleştiremediği, özerk bir yapıya kavuşamadığı, mahallî müşterek ihtiyaçların karşılanması amacını ilke edinmesi gereken zihniyetin ise geleneksel anlayışın etkisinden kurtulamadığı söylenebilir.

İngiliz Yönetimi Dönemi'nde Belediyeler

İngiltere, Kıbrıs'ın yönetimini devraldıktan sonra 14 Ağustos 1878 tarihinde Babıâli'den bağımsız olarak her türlü kanuni düzenleme yapma hakkını elde etmiştir.⁴² Bu kapsamda yapılan düzenleme ile Kıbrıs Anayasası 14 Eylül 1878 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴³ Kıbrıs Anayasası'na göre yönetim erki Yasama Konseyi (Kavanin Meclisi), Yürütme Konseyi ve Mahkemeler arasında paylaştırılmıştır.⁴⁴

Kıbrıs Anayasası'na göre; altı kaza (Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Girne) idare merkezi olarak belirlenmiş, kaza komiserleri idari, mülki ve beledi hizmetlerden sorumlu olmuşlardır.⁴⁵ Bununla birlikte Kıbrıs'ta beledi hizmetlerin

---

⁴⁰ Cumburbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), Fon: Hariciye Nezareti, Mektub-i Kalemî, HR-MKT-725-66, 14.10.1288.

⁴¹ KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi (MAAD), Cyprus Reports, 1880,1881, 1882, (Basım Yeri ve Yılı belirtilmemiş), s. 41'den aktaran Demiryürek, *age*, s. 1138.

⁴² W.H. Mercer and A.E. Collins, *The Colonial Office List for 1903, Historical and Statistical Information, Colonial Dependencies of Great Britain, Forty-Second Publication- To be continued Annually*, Waterlow&Sons Limited, London 1903, s. 94.

⁴³ Fairfield, *The Colonial Office List for 1883...*, s. 217-218.

⁴⁴ Yasama Konseyi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Sibel Akgün, "İngiltere'nin Sömürge Yönetim Sistemi'nin Kıbrıs'ta Uygulanma Biçimi: Kavanin Meclisi (Legislative Council)", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 4, Aralık 2012, s.73-93.

⁴⁵ Fairfield, *The Colonial Office List for 1883...*, s. 217-218.

bir kısmını üstlenen Evkaf yönetimine, Osmanlı döneminden farklı olarak, İngiliz vatandaşı bir başkan atanmış, yardımcılığına ise bir Türk görevlendirilmiştir.⁴⁶

İngiliz yönetimi Kıbrıs'ta 29 Nisan 1882 tarihinde belediyelerle ilgili ilk hukuki düzenlemeyi yapmış ve "1882 Kıbrıs Mecâlis-i Belediye Nizâmnamesi"ni yürürlüğe koymuştur.⁴⁷ Birleşik Belediye Yasası ile Osmanlı dönemindeki belediyeler hukuken tanınmış, ancak hizmet alanları ve sınırları yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenleme ile birlikte şehirlerin temizliği amacıyla kampanya başlatılmış, gelişigüzel yapılan et satışları yasaklanmış ve bu görev belediyeler tarafından üstlenilmiş, polisle işbirliği yapmak suretiyle itfaiye görevi belediyelere verilmiş, İngiliz Yüksek Komiserine, nüfus yoğunluğuna bakılmaksızın, kaza veya köylere belediye kurma yetkisi ile belediye sınırlarında ikamet eden sakinlerin isteğine bağlı olmak koşuluyla mevcut belediyeyi kaldırma hakkı tanınmış, Birleşik Belediye meclislerinde görev yapacak Kıbrıs Türk ve Rum üye sayısı ise 12 olarak belirlenmiştir.⁴⁸

İngiliz yönetimi 28 Mart 1885 tarihinde belediye yasasındaki değişiklik yapmış ve "1885 Kıbrıs Mecâlis-i Belediye Kanunu"nu yürürlüğe sokmuştur. Oldukça ayrıntılı olan yeni düzenleme altı bölüm ve 33 maddeden oluşmuştur. Söz konusu düzenlemede, Birleşik Belediyelerin görev ve yetkileri ayrıntılı olarak belirlenmiş, görevlerini yerine getirmeyen belediyelere yaptırım uygulanmasına dair hükümler de düzenlemede yer almıştır. İlave olarak belediye meclislerindeki üyelerin Türk ve Rum toplumlarına dağılımında eşitlik öngörülmüş ve her iki toplumdan seçilecek birer kişinin meclislerde görev alacağı hükümleştirilmiştir.⁴⁹ Ancak Rum toplumu bu duruma itiraz edince yasada 1892 yılında yeni bir düzenleme daha yapılmış ve Lefkoşa Belediye Meclisi üye sayısının 11 olacağı ve üyelerin altısının Rumlardan, beşinin ise Türklerden seçileceği hükümleştirilmiştir.⁵⁰

Birleşik Belediye Kanunu 6 Mart 1908 tarihinde bir kez daha değiştirilmiş ve Yüksek Komiserin belediye ile ilgili yetkileri kaza komiserlerine devredilmiş, belediye meclislerindeki üye sayıları yeniden düzenlenmiş, belediyelerde çalışacak

⁴⁶ Mercer ve Colins, *The Colonial Office List for 1900...*, s. 171.

⁴⁷ Mehmet Demiryürek, "Lefkoşa'da Belediye Meclisi'nin Kurulması (1885-1908)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 5, Sayı 41, s. 22.

⁴⁸ Mustafa Miralay, *Belediyelerimiz, Kıbrıs'ta Belediyelerin Dünü ve Bugünü*, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sağlık ve İçişleri Bakanlığı İçişleri Müsteşarlığı, Lefkoşa, 1984, s. 10-11; *Lefkoşa Türk Belediyesi web sayfası*, <https://www.lefkosabelediyesi.org/lfb-tarihcesi>, (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025); Demiryürek, agm, s. 6.

⁴⁹ Agm, s. 3-6

⁵⁰ Aynı yer.

kişilerin meclis tarafından atanması hükme bağlanmıştır.⁵¹ Son düzenlemeye göre; Lefkoşa Belediye Meclisi 9 kişi (3'ü Türk), Güzelyurt Belediye Meclisi 9 kişi (1'i Türk), Girne Belediye Meclisi 9 kişi (3'ü Türk) Mağusa, Larnaka, Limasol Belediye Meclisleri 9 kişi (2'i Türk), Lefkara, Baf ve Poli Belediye Meclisleri 9 kişi (1'i Türk), Lapta-Karava Belediye Meclisi 9 kişi (1'i Türk), Lefke Belediye Meclisi 9 kişi (2'si Rum)⁵² olarak belirlenmiştir. Lefkoşa'da yaşayan Kıbrıs Türkleri belediye meclisindeki üye sayısına itiraz etmiştir. İtiraz haklı bulununca Lefkoşa Belediye Meclisinde Türk üye sayısı 5 olarak değiştirilmiştir.⁵³

Birleşik Belediye meclislerindeki temsiliyete dair yapılan son düzenlemeyle birlikte adil olmayan bir durum oluşmuştur. Şöyle ki, İngiliz yönetiminin 1882 yılında yaptığı ilk düzenlemede belediye meclislerindeki temsiliyette toplumların eşitliği söz konusu iken son düzenleme ile birlikte Rumlar üstünlüğü ele geçirmişlerdir. Birleşik Belediye sisteminde yapılan bu düzenleme toplumlararası ilişkileri de hassas bir duruma sokmuştur. Çünkü hem belediye başkanının seçimi hem de belediye hizmetlerinde çalışacak kişilerin Rum çoğunluğuna sahip meclis tarafından belirlenmesi Kıbrıs Türklerinin, Lefke kazası hariç, belediye hizmetlerinden hakkaniyet ölçüsünde yararlanabilmeleri konusunda mağduriyet yaşayabilmelerini sağlayacak şartları oluştururken, Rumlara da oldukça önemli bir sorumluluk yüklenmiştir: Adaletli olabilme tutum ve davranışlarını ortaya koyabilmek ve birlikte yönetebilme iradesini gösterebilmek!

Osmanlı Devleti'nin 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'na Almanya safında yer alması İngiltere'nin Kıbrıs'taki statüsünü değiştirmesine sebep olmuştur. İngiltere, 4 Haziran 1878 tarihinde imzalamış olduğu Kıbrıs Konvansiyonu'nu 5 Kasım 1914 tarihinde tek taraflı iptal etmiş ve 36 yıldır geçici statüsünde bulunduğu Ada'yı ilhak etmiştir.⁵⁴

Kıbrıs Türklerinin geleceklere ile ilgili kaygıları Ada'nın İngiltere tarafından ilhak edilmesinden sonra daha da artmış, ancak Türkiye'de 1919 yılında başlayan Kurtuluş Savaşı bu kaygıları umuda dönüştürmüştür. Savaş dönemi olarak da nitelendirilebilecek olan 1914-1922 yılları arasında da Kıbrıs'ta belediye hizmetleri yapılmıştır. Ancak Kıbrıs'ın geleceğine dair kararların alınacağı bu dönemde Rum

⁵¹ Miralay, *age*, s. 12.

⁵² Lefke kazasında yaşayanların çoğunluğunun Türk olmasından dolayı böyle bir düzenleme yapılmıştır.

⁵³ Demiryürek, *agm.*, s. 11-12.

⁵⁴ "War with Turkey, Declaration by Great Britain, Annexation of Cyprus", *The Times*, 6th November, 1914.

belediye başkanları Enosis amaçlı siyasi söylemlerde bulunarak hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunu konsolide etmişlerdir.⁵⁵

Kıbrıs'ın geleceğini de etkileyen bir başka gelişme 1923 yılında yaşanmıştır. Türkiye'deki Milli Mücadele başarı ile sonuçlanmış ve 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile bu başarı taçlandırılmıştır. Lozan Barış Antlaşması Kıbrıs'ın geleceğine dair bir başka ayrıntıyı da içermiştir. Antlaşmanın 20'nci maddesine göre İngiltere'nin Kıbrıs'ı tek taraflı ilhakı tanınmıştır.⁵⁶ İngiltere, bu gelişmeden bir süre sonra 1 Mayıs 1925 tarihinde Kıbrıs'ta sömürge yönetimini ilan etmiştir.⁵⁷

Sömürge Yönetimi dönemindeki ilk belediye seçimleri 1926 yılında yapılmıştır.⁵⁸ Lefkoşa Belediye Meclisi seçimlerde; Mısırlı zade Mehmet Necati (Özkan), Necmi Avkıran, Kenan Bedevi, Fuat Asaf ve Memduh Asaf başarılı olmuşlardır.⁵⁹ Lefkoşa Belediye Meclisi'ne seçilen Türk üyelerin uyumlu çalışmaları sonucunda; Lefkoşa Sular İdaresinde Türklerin de etkili olması sağlanmış, Türk mahallelerindeki yolların genişletilip asfaltlanmasına başlanılmış, yoksul Türk ailelerine yardımlar yapılmış, belediye pazarı ve mezbaha Türk kesimine taşınarak bölgedeki ekonomik hayat canlandırılmıştır.⁶⁰

Lefkoşa Belediye Meclisi'ne seçilen M. Mehmet Necati Bey, aynı zamanda Türk toplumunda etkisi günden güne gelişen Kemalist Halkçı hareketin liderliğini

⁵⁵ *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Osmanlı Arşivi (BOA), Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB., 03-84*, “Lefkoşa Belediye Reisi İlyasidi'nin taht-ı imtiyazında olarak neşredilen Patris gazetesinin Pire limanında nutuk veren Venizelos'un Kıbrıs'ın Rumlara ilthakını temenni ettiğiine dair.”, 09.11.1331; *BOA, Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB., 03-85*, “Avdet eden Rum gönüllülerini Lefkoşe şimendifer istasyonunda karşılayan Lefkoşe belediye reisine dair”, 09.11.1331; *BOA, Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB., 03-74*, “10 Temmuzda yapılan milli bayramın merasimine Rum Başpiskoposu Kirlos ve Belediye Reisi İlyadis efendilerin hazır bulunmaları hakkında.”, 26.08.1331; *BOA, Fon: Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs, A.}MTZ.KB. 03-63*, “Kıbrıs Başpiskoposu Kibirlos ile Lefkoşe Belediye Reisi Elbasidis ve Rumlardan toplanan heyetin müsteşara giderek adanın Yunanistan'a terkini istediğini bir dilekçe ile bildirmeleri hakkında.”, 16.01.1331; *BOA, Fon: Kıbrıs, Millî Araştırma Arşiv Fetva Eminliği Evrakı, KB.MAA.FE., 01-11*, “Cezirenin Yunanistan'a ilhakı hakkında Londra'dan avdet eden başpiskoposun ve karşılamaya giden belediye reisi İlyasidis'in (Liassidis) nutku hakkında”, 30.11.1920.

⁵⁶ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965, s. 42–46.

⁵⁷ *Cyprus, Minutes of The Legislative Council of The 1925*, Session of The 1925 Volume: XXXVII, Part I, Nicosia 1926.

⁵⁸ Ergin B. Birinci, *M. Necati Özkan (1899-1970)*, 1. Cilt, Necati Özkan Vakfı, Lefkoşa 1997, s.116.

⁵⁹ *age.*, s. 117.

⁶⁰ *age.*, s. 118.

de üstelenmiştir. M. Mehmet Necati Bey, 'Türkiye'de uygulanmaya başlanan Atatürk Devrimlerinin Ada'da da tatbik edilmesine de öncülük etmiştir.⁶¹

İngiliz Sömürge Yönetimi, 1930 yılında Birleşik Belediye kanununda bir kez daha değişiklik yapmıştır. "Bölüm 240 Belediyeler Yasası" başlığında yapılan düzenlemede Sömürge Valisi; seçim tarihlerini belirlemek, belediye sınırlarını ile sokak ve meydan isimlerini değiştirmek, bütçe ve nizamnameyi onaylamakla yetkilendirilmiştir. Yeni yasada belediye meclislerindeki üye sayısında değişiklik yapılmamıştır.⁶² Ancak Rumların Enosis amacıyla 21 Ekim 1931 tarihinde başlattıkları İsyân sonraki dönemi doğrudan etkilemiştir. Rum İsyânı⁶³ kısa sürede Ada geneline yayılmış ve kontrolden çıkmıştır. İsyân, ancak Kahire ve Malta'dan getirilen takviye birliklerle bastırılabilmiştir. İngiliz Sömürge Yönetimi, isyandan sonra anayasal düzeni askıya almış ve sıkıyönetim benzeri bir anlayışla Ada'yı yönetmeye başlamıştır.⁶⁴

Toplulararası Ayrışmanın Birleşik Belediyeler Bağlamındaki Emareleri

Rum isyanı sonrasında Kıbrıs'taki demokratik katılımı ortadan kaldıran düzenlemeler 1940'lı yılların başına kadar devam etmiştir. İngiltere'nin Kıbrıs politikası, dönemin konjonktürel gelişmelerinin de etkisiyle 1940'lı yılların başından itibaren değişmeye başlamış ve 1943 yılı mart ayında belediye meclisi seçimlerinin tekrar yapılmasına karar verilmiştir. Seçimlerden sonra Belediye Başkanlarının tamamı, Lefke hariç, Rumlardan oluşmuştur.⁶⁵ İkinci Dünya Savaşı devam ederken yapılan seçimler uzun bir aradan sonra ilk kez yerel demokratik katılımı mümkün kılmıştır. Lefkoşa Belediye Meclisi, seçimden hemen sonra kaza sınırlarının genişletilmesi kararını almıştır. Ancak alınan bu kararın hem Rumlara ait arsaların değer artışına yol açması hem de Türk mezarlığının kaldırılmasını da içermesinden dolayı Kıbrıs Türkleri tarafından tepki ile karşılanmıştır.⁶⁶ Aynı dönemde Lefkoşa sokak aydınlatmalarının yeterli olmadığı, karanlık sokakların

---

⁶¹ Balyemez, Mehmet. "Kemalist Halkçı Kıbrıs Türk Lideri M. Necati Özkan'ın Siyasi Hayatı ve Liderlik Mücadelesi (1926-1953)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 110, Kasım 2024, s. 521-572.

⁶² Miralay, *age*, s. 17-19.

⁶³ Rum İsyânı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İzzet Öztoprak, "Kıbrıs'ta 1931 İsyânı ve Yankıları", *Belleken*, Cilt 62, Sayı 233, s. 207-232.

⁶⁴ Balyemez, *age*, s. 68,69, 127.

⁶⁵ *Foreign and Commonwealth Office (FCO) 141-3262-10*, Municipal Elections 1953, Municipal Elections 1949 Reports Introductions.

⁶⁶ "Lefkoşa hudutları genişletiliyor", *Halkın Sesi*, 28 Nisan 1943, s. 2; Akın Yılmaz, "Kıbrıs'ın Atısı Ne Olabilir?", *Halkın Sesi*, 28 Eylül 1943, s. 1.

hırsızları teşvik ettiği, ancak Belediye Başkanı Dr. Themistoklis Dervis'in evinin bulunduğu sokaktaki aydınlatmaların gereğinden fazla olduğuna dair tepki de Kıbrıs Türk basınına yansımıştır.⁶⁷

Kıbrıs'ta bir sonraki yerel seçimler 1946 yılında yapılmıştır. Komünist ideolojiyi benimsemiş AKEL partisi adaylarının başarılı olduğu seçimler sonrasında da belediye meclislerindeki dağılım değişmemiştir.⁶⁸ Kıbrıs Türkleri, belediye meclislerindeki temsilcilerinin azlığından dolayı etkisiz kaldıklarını ve Türk mahallelerinin beledî hizmetlerden yeteri kadar yararlanamadığını yeniden gündeme getirmişlerdir.⁶⁹ Kıbrıs Türkleri, 17 Mayıs 1946 tarihinde İngiliz Sömürge Yönetimine gönderdikleri yazıda; Rum belediye başkanları ile belediye meclisindeki Rum üyelerin sürekli olarak kendi toplumlarının haklarını gözettikleri, Rumlarla iş birliği yapma imkânının olmadığı belirtilmiş ve aşağıdaki hususlar önerilmiştir:⁷⁰

“a. Belediye Başkanı ve Rum üyelerin siyasi konularda açıklama yapmaları engellenmelidir.

b. Belediye Başkanı her üç seçim döneminde bir kez Türk Meclis üyeleri arasından seçilmelidir.

c. Belediyelerin aldıkları kararların tamamı Türkçe ve Rumca olmalıdır.

ç. Gerekli görüldüğü takdirde yaşanan sorunları araştırmak amacıyla İngiliz görevlilerden oluşan bir komite kurulmalıdır.”

Lefkoşa Belediye Meclisi Türk üyelerinin tepkileriyle eş zamanlı olarak diğer kazalardaki belediye meclislerinde Türk üyeler de benzer şikâyetle bulunmuşlardır. İngiliz Sömürge Yönetimine gönderilen yazılarda; Larnaka Belediye Meclis üyesi Kenan Bey önerilerinin dikkate alınmaması halinde topluca istifa edeceklerini belirtmiş,⁷¹ Baf Belediye Meclisi üyeleri Ali Ratip ve Eyüp Nafi

---

⁶⁷ Mehmet Demiryürek, *Kıbrıs Türk Basın Tarihiinden, Ateş Gazetesi ve Mehmet Kemal Deniz*, Deniz Plaza Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 72-73.

⁶⁸ FCO 141-3262-9, Municipal Elections 1949, Reports Introductions.

⁶⁹ “Türkler ve Belediyeler”, *Halkın Sesi*, 15 Mayıs 1946, Sayı:987, s. 1; “Seyyar Satıcılar Kaldırılırken”, *Halkın Sesi*, 19 Temmuz 1946, Sayı:1051, s. 1.

⁷⁰ FCO 141-2982, Claims of Moslem Councillors with regard to the adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret.

⁷¹ FCO 141-2982-4 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, Nu: 33/46, Larnaka Komiserliği tarafından Sömürge Sekreterliğine gönderilen yazı, 1 Haziran 1946.

ise Kıbrıs Türklerinin haklarının korunmadığını bir kez daha ifade etmişlerdir.⁷² Birleşik belediye meclislerindeki Türk üyelerinin tespitlerinden biri olan Rum belediye başkanlarının siyasetle uğraşmaktan asıl işlerine uzak kaldıklarına dair ayrıntı İngiliz Sömürge Yönetimi raporlarında da yer almıştır.⁷³

Limasol Komiseri, 6 Haziran 1946 tarihinde Sömürge Valisine gönderdiği yazıda Türk üyelerinin isteklerine dair değerlendirmede bulunmuştur. Söz konusu değerlendirmede; belediye başkanlığı görevinin değişimli olabilmesinin mümkün olamayacağı, ancak diğer önerilerin tartışılabileceği belirtilmiştir.⁷⁴ Benzer değerlendirmeler diğer kaza komiserleri tarafından da yapılmış, ancak Kıbrıs Türk üyelerinin isteklerine çözüm üretmek yerine, taleplerin ilgili belediye meclisine iletilmesi gerektiği önerilmiştir. Birleşik belediye meclisleri Türk üyeleri, Sömürge Yönetiminin cevabından hoşnut olmamış ve şikâyetlerin doğruluğunu tespit etmek amacıyla bir araştırma komisyonunun kurulması teklifinde ısrarcı olsalar da dikkate alınmamışlardır.⁷⁵

Rumlar ile Türkler arasındaki ilişkilerin yönetsel anlamda deneyimlendiği belediye meclislerindeki söylem, tutum ve davranışlar sonraki dönemin de belirleyicisi olmuştur. Belediyelerde siyasi saiklerden uzak kalarak sadece mahallî ortak ihtiyaçların giderilmesi amacının benimsenmesi gerekirken böyle olmamıştır.⁷⁶

---

⁷² FCO 141-2982-5 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret; FCO 141-2982-11 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, Limasol Belediye Meclis Üyeleri Mehmed Şeyfullah Köprülü, İbrahim Bukai tarafından Sömürge Valisine gönderilen yazı, 1 Haziran 1946.

⁷³ FCO 141-2962-7, Surcharges Mayor and Municipal Council of Larnaka, From Colonial Audit Department Cpyrus to Colonial Secretary, Ref. No.38/5/9, Confidential, 22nd January 1946.

⁷⁴ FCO 141-2982-12 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, Limasol Komiseri tarafından Sömürge Sekreterine gönderilen yazı, 6 Haziran 1946.

⁷⁵ FCO 141-2982-18 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, Larnaka Belediye Meclisi Türk üyelerinden Sömürge Valisine gönderilen yazı, 29 Haziran 1946; FCO 141-2982-20 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, Baf Belediye Meclisi Türk üyelerinden Sömürge Valisine gönderilen yazı, 6 Temmuz 1946; FCO 141-2982-22 Claims of Moslem Councillors with regard to the Adminastriation of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, Girne Belediye Meclisi Türk üyeleri Sabri Tahir ve Ahmet Hacı Hüseyin tarafından Sömürge Valisine gönderilen yazı, 1 Temmuz 1946.

⁷⁶ "Rum Belediye Reislerinin Söylemleri Nedeniyle", *Halkın Sesi*, 14 Haziran 1946, Sayı:1017, s. 1; "Vatandaşlık Samimiyeti", *Halkın Sesi*, 22 Haziran 1946, Sayı:1025, s. 1; "Seyyar Satıcılar

Limasol Belediye Meclisi Türk üyeleri tarafından 5 Ağustos 1947 tarihinde Sömürge Valisine gönderilen yazıda Rumların kontrolünde olan belediye meclisinin taraflı tutumu tekrar gündeme getirilmiştir. Söz konusu yazıda; daimi kadroya alınan AKEL partisinde üst düzey görevli iki kişinin Sömürge Yönetimi aleyhindeki faaliyetlerinden dolayı hapis cezası almalarına rağmen işe alındıkları, belediyede göreve başlatılan bu kişilerin evrakının Türk ve Rum üyelerden oluşan heyet tarafından imzalanması gerekirken sadece Rum üye tarafından imzalandığı, mecliste yedi Rum üyeye karşı sadece iki Türk üye olduklarından dolayı şikâyetlerinin dikkate alınmadığı, Kıbrıs Türk haklarının gözetilmediği, emekliye ayrılan kişilerin yerine AKEL veya Rum sendika üyelerinin işe alınarak taraflı davranıldığı belirtilmiş, belediye hizmetlerinin adil ve eşit şekilde yapılması bir kez daha istenmiştir.⁷⁷

İngiliz Sömürge Yönetimi, Limasol Belediye Meclisi Türk üyelerinin şikâyetlerini birkaç hafta sonra cevaplandırmıştır. Sömürge Sekreteri tarafından gönderilen yazıda şikâyet edilen hususların bilindiği, ancak belediyelerin yetki alanına müdahil olmak istemedikleri belirtilmiştir.⁷⁸ Sömürge Yönetiminin cevabından da anlaşılacağı üzere Rumların kontrolünde olan belediyelerin adaletsiz tutumuna ve hizmetlerin hakkaniyet ölçüsünde dağıtılmamasına müdahil olunmamıştır. Ancak bu tutum, Lefke hariç, Kıbrıs'ta örgütlenmiş ve Rumların kontrolünde olan birleşik belediyelerin keyfi yönetiminin devam etmesini teşvik ederken Kıbrıs Türk toplumu haklarının gasp edilmesini de sağlamıştır.

II. Dünya Savaşı Sonrasındaki Gelişmeler

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası barış ve güvenliği korumak, devletler arasındaki iş birliğini geliştirmek amacıyla 26 Haziran 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) teşkilatı kurulmuştur. Birleşmiş Milletlerin kurucu antlaşması niteliğindeki BM Şartı'nda yer alan sömürgelerin tasfiye edilmesi ve sömürge halklarına kendi geleceklerini belirleme hakkının (Self Determinasyon) tanınmasına dair hüküm⁷⁹ Enosis politikalarını da etkilemiş, sağ görüşlü Kilise ile sol görüşlü AKEL bu amaç doğrultusunda iş birliği yapmıştır.

Kaldırılırken”, *Halkın Sesi*, 19 Temmuz 1946, Sayı:1051, s. 1; “Belediyeler”, *Halkın Sesi*, 22 Temmuz 1946; Demiryürek, *age*, s. 77.

⁷⁷ FCO 141-2982-33 Claims of Moslem Councillors with regard to the Administration of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, 5th August, 1947.

⁷⁸ FCO 141-2982-37, Claims of Moslem Councillors with regard to the Administration of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, From Colony Secretary to Limasol Commissioner, S. 42/46, Secret, 30th August, 1947.

⁷⁹ Mehmet Atay, “Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu” *Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Avrasya Dosyası, BM Özel, Cilt 8, Sayı 1, İlkbahar 2002, s. 299–309;

Bu dönemde Birleşik Belediye Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile seçimlerde oy kullanacak kişilerin listesinin hazırlanması sorumluluğu muhtarlara verilmiş, hazırlanan listelerin bir ay askıda kalması da hükümleştirilmiş,⁸⁰ seçim güvenliği kapsamında; seçim günü alkollü içecek satışının yasaklanması, propaganda vb. amaçlarla hoparlör kullanılmaması, siyasi toplantılar düzenlenmemesi, parti ve/veya adayları destekleyen kalabalıkların oy verme yerine yakın bölgelerde toplanmaması ilan edilmiştir.⁸¹

Self Determinasyon ilkesi kapsamında bir araya gelen sağcı ve solcu Rum örgütlerinin dayanışması 1949 yılında yapılan belediye seçimlerinde bozulmuştur. Oy verme işlemleri sırasında AKEL ile Kilise taraftarları arasındaki gerginlik zaman zaman çatışmaya dönüşmüştür. Bu kapsamda; Limasol kazasında AKEL sempaticianları Kilise taraftarlarının oy vermelerini engellemeye çalışmış, Larnaka'daki benzer olaylar sırasında yaşanan arbedeyi önlemeye çalışan polis müfettişi yaralanmış, Lefkoşa'daki çatışmalarda iki kişi hayatını kaybederken 50 kişi yaralanmış, Mağusa'da seçim güvenlik tedbirleri aleyhinde davranan AKEL taraftarı 90 kişi tutuklanmış, sağcı adayların zaferi ile sonuçlanan Girne'de ise seçim sonucunu kamyon kasasında kutlayan kişiler AKEL taraftarlarınca Lapta ve Karava'da taşlanmışlardır.⁸² Belediye seçimlerinde Kilise'nin desteklediği adaylar Ada genelinde kullanılan oyların %60'ını almışlardır.⁸³

Seçimler sonrasında yenilenen kadrolar, tıpkı önceki dönemlerde olduğu gibi, Kıbrıs Türklerinin beledi hizmetlerinden hakkaniyet ölçüsünde yararlanmalarına dair herhangi bir politika üretmemişlerdir. Limasol Belediye Meclisi Türk üyeleri, Rum Belediye Başkanının Türklerin beledi hizmetlerinden ancak nüfusları oranında yararlanabileceğine dair yaptığı açıklamasını ve uygulamalarını şikâyet

---

<http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/299-309%20Mehmet%20Atay.pdf>, (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2025).

⁸⁰ FCO 141-3262-9, Municipal Elections 1953, 1949 Reports Introductions.

⁸¹ FCO 141-3262-11, Municipal Elections 1953, From Colony Secretaries to Commisioners sent information, S.14/53, 3rd February 1949.

⁸² FCO 141-3262-11, Municipal Elections 1953, From Nicosia Commissioner's Office to Colony Secretary sent information, C.N. 171/53, 16th February 1949.

⁸³ Staley Mayes, *Kıbrıs'ın İlk Cumhurbaşkanı Başpiskopos III. Makarios'u Yaşam Öyküsü*, Khora Yayınları, Lefkoşa 2019, s.53.

etmişlerdir.⁸⁴ Larnaka Belediye Meclisi üyesi Suphi Kenan da benzer tespitleri içeren yazıyı Sömürge Yönetimine göndermiştir.⁸⁵

Kıbrıs'ta bu dönemdeki gelişmeler sonraki yıllarda yaşanacakları da belirlemiştir. Bir yanda Rumlar Enosis amacı ile birlikte hareket etmeye başlamışlar diğer yanda ise Kıbrıs Türkleri 1949 yılında örgütlerini Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Millî Türk Birliği adı altında birleştirerek daha örgütlü ve koordineli politikaları uygulamaya başlamışlardır.⁸⁶

Kıbrıs'ta yeni bir safhanın başladığı bu dönemde Baf Belediye Meclisi Türk üyeleri tarafından 5 Ocak 1950 tarihinde Sömürge Sekreterliğine gönderilen yazıda; Türklerin etnik ayrımcılığa karşı hassasiyetlerinin yüksek olduğu, olası kışkırtmalara karşı sakin kalmalarının tembihlendiği, Rum Belediye Başkanı ile Meclisin Rum üyelerine belediye binasında asılı olan Türk bayrağını indirmemeleri gerektiğinin iletildiği, böyle bir eylemin olmaması halinde Baf'ta kamu düzeninin bozulacağı ifade edilmiştir.⁸⁷ Sömürge Yönetimi yapılan şikâyetler doğrultusunda, Baf belediye binasına yasalara aykırı olarak asılan Yunan Bayrağını 14 Ocak 1950 tarihinde indirtmiş, Belediye Başkanını ise uyarmıştır.⁸⁸

Bu dönemde bir başka önemli gelişme daha yaşanmıştır. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi 15-22 Ocak 1950 tarihinde Enosis plebisiti yapmıştır. Kıbrıs Türklerinin katılmadığı ve demokratik ilkelere aykırı yapılan plebisite katılan kişilerin yaklaşık %96'sı Enosis isteğini belirtmiş, ancak İngiliz Sömürge Yönetimi Kıbrıs halkının tümünün iradesini yansıtmadığı gerekçesiyle plebisiti yasa dışı ilan etmiştir.⁸⁹

Kıbrıs'taki belediye seçimlerinin üzerinden henüz bir yıl geçmiş olmasına rağmen Birleşik Belediye Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. “Belediye

---

⁸⁴ FCO 141-2982-40 Claims of Moslem Councillors with regard to the Administration of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, From Limosal Commissioner to Colony Secretary, 170/41, Secret, 26th July 1949.

⁸⁵ FCO 141-2982-40 Claims of Moslem Councillors with regard to the Administration of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, From Limasol Commissioner to Colony Secretary, 1.32/45, Secret, 26th November 1949.

⁸⁶ Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Millî Türk Birliği hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Balyemez, *age*, s. 270-297.

⁸⁷ FCO 141-2982-44 Claims of Moslem Councillors with regard to the Administration of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, From Baf Commissioner to Colony Secretary, to, C.P. 108/49, Secret, 5th January 1950.

⁸⁸ FCO 141-2982-46 Claims of Moslem Councillors with regard to the Administration of Municipal Affairs, 1946-50, Secret, From Baf Commissioner to Colony Secretary, to, C.P. 108/49, Secret, 19th January 1950.

⁸⁹ Enosis plebisiti hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mayes, *age*, s.55 ve Balyemez, *age*, s. 251.

Yasalarını Değiştiren Kanun, 1930 – 1948”, başlığı ile 3 Haziran 1950 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemede Sömürge Valisine; belediye meclisini feshetme, gerek duyması halinde yeni bir belediye meclisi atama yetkisi verilmiştir.⁹⁰

Bu dönemdeki bir başka önemli gelişme ise Başpiskopos seçimi olmuştur. Gerçek adı Mihail Hristodulos Muskos olan Kitiüm Piskoposu, 28 Haziran 1950 tarihinde yapılan seçimde Makarios III unvanı ile Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu olarak seçilmiştir.⁹¹ Başpiskopos Makarios III, 1977 yılındaki ölümüne kadarki 27 yıl boyunca Rumların faaliyetlerini yönlendiren ve Kıbrıs'taki gelişmeleri de doğrudan etkilemiştir.

Kıbrıs'ta bir sonraki belediye seçimleri 1953 yılı mayıs ayında yapılmıştır. Ancak Baf Belediye Meclisi Türk adaylarından olan Dr. İhsan Ali, Ali Ratip ve Kâmil Özkan 31 Nisan 1953 tarihinde yaptıkları açıklamada Rumların tarafgir tutumlarından dolayı seçimlere katılmama kararı aldıklarını açıklamışlardır.⁹² Yapılan seçimler sonrasında belirlenen belediye başkanlarının büyük bir kısmının solcu AKEL'in adayları olduğu İngiliz Sömürge Yönetimi raporlarında belirtilmiştir.⁹³

Belediye meclislerinin yeniden belirlendiği 1953 yılından bir yıl sonra Kıbrıs'ta toplumlarası gerginlikler başlamıştır. Yunanistan, 1954 yılı ağustos ayında Kıbrıs halkına kendi geleceğini belirleme hakkının tanınması amacıyla BM'ye başvurmuştur. BM Genel Kurulu'nda 16 Aralık 1954 tarihinde yapılan oylamada Yunanistan başvurusu reddedilince Kıbrıs'ta İkinci Rum İsyanı çıkmıştır.⁹⁴ İngiliz Sömürge Yönetimi iki gün süren isyanı zorlukla bastırılabilmiştir. Ancak Rumlar, Enosis amacını şiddet aracılığıyla elde etme düşüncelerinden vazgeçmemişler ve 1 Nisan 1955 tarihinde EOKA paramiliter örgütü aracılığıyla bir kez daha başkaldırmışlardır. Kıbrıs'ta yeni bir dönemi başlatan Rum saldırıları kısa bir süre

---

⁹⁰ *The Cyprus Gazette*, No:3500 of 3rd June,1950, The Statute Laws of Cyprus No:11 of 1950, “A Law to Amend The Municipal Corporation Laws, 1930 to 1948”, s. 37-38.

⁹¹ Mayes, *age*, s. 49-57.

⁹² *FCO 141-3262-97,98*, From Office of The Commisisoner Pafhos to Govenment of Cyprus, Confidential, 19th May 1953.

⁹³ *FCO 141-3262-84*, Telegram From Governer Cyprus to Secretary of State, No.179, “Municipal Elections in District Towns”, 18.5.1953; *FCO 141-3262-110-117*, From Commisisoner's Office Nicosia to Govenment of Cyprus, Confidential, C.N. 171/53, 27th June May 1953; *FCO 141-3262-93,94*, Summary of The Cyprus Press, “Confidential”, 20th May 1953.

⁹⁴ İkinci Rum İsyanı ile ilgili ayrıntılı bilgiler için. Mehmet Balyemez, “İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)”, *Atatürk Araştırma Merkezî Dergisi*, Cilt 37, Sayı 103, Mayıs 2021, s. 217-252.

sonra Kıbrıs Türklerine de sirayet edince toplumlararası çatışmalar başlamış zaten pamuk ipliğine bağlı olan Rum-Türk ilişkileri de kopmuştur.⁹⁵

Ayrı Belediyelerin Doğuşu ve Lefkoşa Türk Belediyesi (1958-1960)

Kıbrıs'taki gelişmeler dikkate alındığında 1958 yılı özel bir öneme sahip olmuştur. Söz konusu yılda; Rumlar ile Türkler arasındaki gerilim en üst seviyeye çıkmış, başlayan toplumlararası gerginlikler günden güne artmış, Lefkoşa'daki Türk ve Rum mahalleri tel örgülerle ayrılmış, iki toplumun bir arada yaşama ve birlikte yönetme iradesi ortadan kalkmıştır. Bu durum birleşik belediyelerin çalışmasını da imkânsız hale getirince Kıbrıs Türkleri kendi belediyelerini kurma kararı almışlardır. Bu karar, Kıbrıs'ta 76 yıldır uygulanan Birleşik Belediyeler sisteminin de sonu olmuş ve Lefkoşa Türk Belediyesi, Türk mahallelerinin belediye hizmetlerinden yeteri kadar yararlanamadıkları ve bilerek geri bırakıldıkları gerekçesi ile 16 Haziran 1958 tarihinde kurulmuştur.⁹⁶

Evkaf İdaresi Müdürü Halit Ali Rıza Bey'in çağrısı üzerine yapılan Lefkoşa Türk Belediyesi ilk toplantısında Dr. Tahsin Göze Belediye Meclis Başkanlığına, avukat Ümit Süleyman ise Asbaşkanlığa seçilmiş, Kıbrıs'taki her kaza merkezinde ayrı Türk belediyelerinin kurulmasına dair temenni de ifade edilmiştir.⁹⁷

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin kuruluşundan sonra Limasol Türk Belediyesi 20 Haziran 1958, Larnaka Türk Belediyesi 24 Haziran 1958, Mağusa Türk Belediyesi 3 Temmuz 1958 ve Baf Türk Belediyesi 8 Temmuz 1958 tarihinde kurulduklarını bağlı buldukları Kaza Komiserlerine bildirmişlerdir.⁹⁸

Kıbrıs'ta ayrı Türk belediyelerinin kurulması Rumlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Limasol Birleşik Belediyesi Rum Başkanı yaptığı açıklamada, Türklerin yürürlükteki yasayı çiğnediklerini, belediye hizmetleri ile ilgili Limasol'daki tek resmi merciün Rumların denetimindeki Birleşik Belediye olduğunu ifade etmiştir.⁹⁹ Benzer bir tepki Mağusa'daki Birleşik Belediye Başkanı

⁹⁵ Rum paramiliter örgütü EOKA tarafından 1 Nisan 1955 tarihinde başlatılan ve 1958 yılı ağustos ayına kadar devam eden İsyan ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bk. Mehmet Balyemez, "Kıbrıs Sorununda Dönüm Noktası; EOKA Saldırıları (1 Nisan 1955) (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", *Tarihin Peşinde*, Yıl 13, Sayı 25, 2021, s. 249-269.

⁹⁶ <https://www.lefkosabelediyesi.org/lfb-tarihcesi>, (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025).

⁹⁷ https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf, (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025).

⁹⁸ "Dün Kurulan Limasol Türk Belediyesi Tarafından Limasol Komiserine Aşağıdaki Mektup Gönderilmiştir", *Bozkuurt*, 21 Haziran 1958, s.1,4; "Larnaka Türk Belediyesi Kuruldu", *Bozkuurt*, 25 Haziran 1958, s.1,4; "Mağusa Türk Belediyesi İdaresinden Açıklama", *Bozkuurt*, 4 Temmuz 1958, s.1,1; "Baf Türk Belediyesinden Açıklama", *Bozkuurt*, 9 Temmuz 1958, s.1,4.

⁹⁹ "Türkler yasaları yıkıyor", *Havargi*, 24 Haziran 1958, s.3.

tarafından yapılmış ve Türk Belediyesinin yasa dışı işe alım yaptığı, itfaiye ve çöp toplanması gibi hizmetlerin yükünün de Rum mükelleflere yüklediği belirtilmiştir.¹⁰⁰

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapacağı hizmetlerin ilk maddi kaynağını Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu (1000 sterlin) ile Evkaf İdaresinin (400 sterlin) bağışları oluşturmuştur. Ancak mevcut bağışların belediye hizmetlerine yetmeyeceğinden dolayı 17 Haziran 1958 tarihindeki Belediye Meclisi toplantısında vergi gelirleriyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte Belediyenin personel ihtiyacının önemli bir kısmı Birleşik Belediyelerde çalışan Türklerden karşılanmıştır. Birleşik Belediye çalışanı Türk işçilerin tasarrufunda bulunan her türlü eşya, taşıt ile para makbuz karşılığında teslim alınmış ve Lefkoşa Türk Belediyesi envanterine/bütçesine kaydedilmiştir.¹⁰¹

Henüz kuruluş aşamasında olan Lefkoşa Türk Belediyesi'nin ne bir kanuni dayanağı ne seçimle iş başına gelen meclisi ne de Sömürge Yönetimi tarafından tahsis edilen bütçesi olmuştur. Ancak Kıbrıs Türkleri, yaşadıkları mahallelerdeki ihtiyaçların giderilmesi amacıyla kendine özgü bir kararlar örgütlenmişler ve bir bakıma hem Rum toplumu on yıllardır uyguladığı tarafgir politikalara hem de İngiliz yönetiminin buna sessiz kalmasına tepki göstermişlerdir. Bu kararın sonraki yıllarda Kıbrıs'ta uygulanacak olan adaletsiz politikalara Türk toplum tepkilerinin de temelini oluşturduğu söylenebilir.

Kıbrıs Türklerinin kendi belediyelerini kurmaları Rumlar tarafından tepkiyle karşılanırsa da, Lefkoşa Türk Belediye Meclisi, kuruluşundan 10 gün sonra yaptığı üçüncü toplantıda yeni vergi düzenlemelerini gündemine almıştır. Lefkoşa Türk Belediye Başkanı ve Yardımcısı ile bir Meclis Üyesinin katıldığı toplantıda¹⁰²; Rumların tepkilerini inceleyip yanıt verilmesi kararlaştırılmış, çeşitli meslek gruplarına uygulanacak vergi oranları belirlenmiş, inşaat ruhsatlarının nasıl ve kim tarafından verileceği konusunun Lefkoşa Komiseri ile koordine edilmesi, Küçük Kaymaklı köy salhanesinin ıslah edilmesi veya yeni bir salhane inşa edilmesi karara bağlanmıştır.¹⁰³

---

¹⁰⁰ "Türkler Mağusa'da Belediye kurdular ama masraflarını Rumlara Yüklüyorlar", *Havargi*, 3 Temmuz 1958, s.2.

¹⁰¹https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf; (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025)

¹⁰² Encümen gibi değerlendirilebilir.

¹⁰³https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf; (Erişim Tarihi:25 Mayıs 2025).

Lefkoşa Türk Belediye Başkanı Dr. Tahsin Gözmen, Meclis Üyeleri Ekrem Ferdi ile Macit Tevfik'in katıldığı ve 19 Eylül 1958 tarihinde yapılan toplantıda; Türk mahallelerindeki sokak aydınlatmalarının yetersizliği İngiliz Sömürge Yönetimi nezdinde protesto edilmiş, belediye pazarına sebze temin edilmesi amacıyla köylünün teşvik edilmesi ve bu kapsamda köylüyü bilgilendirmeleri için öğretmenlere mektup yazılması, pazara soğuk hava deposunun yapılması ile belediye gelirlerinin arttırılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁴ Lefkoşa Türk Belediyesi'nin aldığı kararlarda dikkati çeken ayrıntının sokak aydınlatmalarındaki aksaklığın Sömürge Yönetimine şikâyet edilmesi kararları olduğu söylenebilir. İngiliz Sömürge Yönetiminin halen yürürlükte olan Birleşik Belediye Kanunu'na aykırı olarak kurulan Lefkoşa Türk Belediyesi'nin şikâyetine muhatap olması üzerinde düşünülmesi gereken bir ayrıntıdır.

Lefkoşa Türk Belediye Meclisi 1959 yılı şubat ayında yaptığı toplantıda yerel hizmetler ve sorumluluklara dair bazı kararlar almıştır. Söz konusu toplantıda; binalarına eklenti yapmak isteyen kişilere ruhsat verilmiş, bütçe onaylanmış, Lefkoşa'daki Atatürk ve İsmet İnönü meydanı döner kavşaklarının iyileştirilmesi, pis su kuyularını temizleyen bir adet makine ile genel amaçlı araç alımı, fakir yurdu binasının tamir ve idamesi ile mefruşat alımı için kaynak tahsis edilmiş, 1959 yılı emlak vergilerinin İngiliz Sömürge Yönetimine ödenmemesi için halka çağrı yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁰⁵

İngiliz Hükûmeti, Lefkoşa Türk Belediyesi çalışmalarına planlı bir şekilde devam ettiği 1958 yılı eylül ayında B.C. Surridge başkanlığında oluşturulan üç kişilik bir heyeti Kıbrıs'a göndermiş ve ayrı belediyelerin kurulması ile ilgili bir rapor hazırlamasını istemiştir.¹⁰⁶ İngiliz Sömürge Yönetimi Surridge Raporundaki bilgileri dikkate almış ve bir yılı geçen süredir kendi toplumuna hizmet veren Lefkoşa Türk Belediyesi'nin meşruiyetini sağlayan düzenlemeyi 12 Ekim 1959 tarihinde yürürlüğe sokmuştur.¹⁰⁷ "Türk Belediye Komiteleri Tarafından Belirli

¹⁰⁴https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf;
(Erişim Tarihi:25 Mayıs 2025).

¹⁰⁵Lefkoşa Belediye Meclisi'nin 5 Şubat 1959 tarihli kararı, https://www.lefkosabelediyesi.org/assets/common/others/1958_Mayis2014-meclis-kararlari.pdf,
(Erişim Tarihi:25 Mayıs 2025).

¹⁰⁶ Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960) Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti'ne, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (3)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 2000, s. 307.

¹⁰⁷ İngiliz Sömürge Yönetimi tarafından 12 Ekim 1959 tarihinde kabul edilen kanun ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk.

Kazalarda Belirli Belediye Görevlerinin Yürütülmesine Geçici Hüküm Getiren Kanunu” ile Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol ve BaF'ta yaşayan Türklerle kendi belediyelerini kurma hakkı tanınmış, mevcut Birleşik Belediye Kanunu kapsamında Türk Belediyelerine bazı mali haklar verilmiş, Türk belediyelerinin olduğu kazalarda yaşanacak sorunlara çözüm bulunması amacıyla Türk ve Rum belediye meclislerinden ikişer kişinin katılacağı komisyonların kurulması kararlaştırılmıştır.¹⁰⁸

Bu düzenlemenin yapıldığı dönem aynı zamanda Kıbrıs'ın geleceğini de şekillenmiştir. Zürih ve Londra antlaşmalarından sonra Kıbrıs'ta iki toplumunda ortaklığına dayalı bir devlet kurulması amacıyla çalışmalara başlanılmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne geçiş öncesi yapılan bu çalışmalar 1960 yılı mayıs ayında tamamlanmış ve 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir.¹⁰⁹

Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi'nde Belediyeler (1960-1963)

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilan edildiği 16 Ağustos 1960 tarihinde Anayasa da yürürlüğe girmiştir.¹¹⁰ Anayasa'da; belediyelerin kamu tüzel kişiliğine haiz olacağı, belediyelerle ilgili herhangi bir önerinin yasalaşması için Rum ve Türk oylarının ayrı ve basit çoğunluğa dayanacağı, cemaat meclislerinin kendi toplumları tarafından kurulan belediyelerin görevlerine dair nizamnameleri hazırlayacağı, beş büyük kazada Türklerle ait belediyelerin de kurulacağı, belediye meclisleri ile başkanlarının Türkler ve Rumlar tarafından ayrı ayrı seçileceğine dair hükümler yer almıştır.¹¹¹

Anayasa'ya göre Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde belediyeler Türk veya Rum Cemaat Meclislerine bağlanmış, ayrıca söz konusu kazaların her birinde Türk ve Rum belediye meclisleri tarafından seçilecek ikişer kişi ile ortak kararla belirlenecek bir başkandan oluşturulacak Koordinasyon Komitesinin müşterek hizmetler ile iş birliğini gerektiren konularda koordinatör görevini üstleneceği belirtilmiştir. İlave olarak ayrı belediyelerin sadece kendi cemaatine mensup

---

<https://evrakcm.gov.ct.tr/siteler/belgeler/Yasalar/Shared%20Documents/Forms/Belge%20Grntleme.aspx?RootFolder=%2fsiteler%2fbelgeler%2fYasalar%2fShared%20Documents%2f1959%20YIL%20YASALARI&FolderCID=0x012000FD5C10EDAAA0494B91FD74848AD554AB>. (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2025).

¹⁰⁸ Miralay, *age*, s.20-21.

¹⁰⁹ Zürih ve Londra Antlaşmaları ayrıntılı bilgi için bk. *FCO 141-4405 Implementation Zurich & London Agreements, 1959-60*.

¹¹⁰ Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası için bk.

<https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/KIBRIS%20CUMHURİYETI%20ANAYASASI%201960.pdf>; (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2025)

¹¹¹ Aynı yer.

kişileri vergilendirilebileceği ve alınacak kararların diğer toplum sakinlerini bağlamayacağı ifade edilmiştir.¹¹² Belediyelere dair mevcut kanunların 31 Aralık 1960 tarihine kadar uygulanacağı, Bakanlar Kurulunun ayrı belediyeler ile ilgili kanuni düzenleme yapmakla sorumlu olduğu da Anayasa’da belirtilmiştir.¹¹³

Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios başta olmak üzere Rum Bakanlar, Kıbrıs Anayasası’nda ortaklık anlayışı üzerine inşa edilen yönetim sistemini çalıştırmamış ve Türklere tanınan anayasal hakların yasallaşmasını ya engellemiş ya da geciktirmişlerdir. Kıbrıs’ta beş büyük kazada Türk belediyeleri kurulmasına dair Anayasa’da yer alan hükme rağmen yasal düzenleme bir türlü Bakanlar Kurulu gündemine alınmamıştır. Rum Cemaat Meclisi Başkanı G. Klerides, 19 Mart 1962 tarihinde yaptığı açıklamada ayrı belediyelerin kurulmasına dair Anayasa hükmüne karşı çıkmış ve Birleşik Belediye sisteminin devam etmesini gerektiğini belirtmiştir. Cumhurbaşkanı Makarios da Klerides’in açıklamasını onaylamış ve Birleşik Belediyelerin devam etmesinin şart olduğunu açıklamıştır.¹¹⁴ Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük bu açıklamanın kanunsuz olduğu ve belirlenmiş kazalarda ayrı Türk Belediyelerinin kurulmasına dair hükmün Anayasa’ya dayandığını ifade etmiş, Anayasa’nın 173’üncü maddesi gereğince beş kazada Türk belediyelerinin 1958 yılından itibaren zaten kurulduğunu ve hizmet verdiğini vurgulayarak anayasal hükmün bir an önce yasallaşmasını talep etmiş ve 1959 yılında yürürlüğe giren kanuni düzenlemeye göre hukuki meşruiyet kazanan Türk belediyeleri aracılığıyla toplumun yerel ihtiyaçlarının karşılanmasına devam edeceklerini belirtmiştir.¹¹⁵

Cumhurbaşkanı Makarios, iki yıl boyunca ayrı belediyeler kanun önerisini Bakanlar Kurulu gündemine almamıştır. Makarios’un beklentisi, dört yıldır faaliyetlerini sürdüren Türk belediyelerinin er ya da geç parasızlıktan hizmet edemez hale geleceği ve Birleşik Belediyelerin kurulmasının tekrar müzakere edilebileceği yönünde olmuştur. Ancak bu durum gerçekleşmeyince 1963 yılı ocak ayında Makarios ayrı Türk belediyelerinin kurulmasına gerek olmadığına karar verildiğini açıklamıştır. Bu karar üzerine Türk Cemaat Meclisi, anayasal yetkiye dayanarak Türk Belediyeleri Kanunu kabul etmiştir.¹¹⁶ Ancak Cumhurbaşkanı Makarios ne Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi kararını dikkate almış ne de anayasal yükümlülüklerini yerine getirmiştir. Öyle ki Kıbrıs Anayasası’na göre kurulmuş olan Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Ernest Forsthoff bile

---

¹¹² Aynı yer.

¹¹³ Aynı yer.

¹¹⁴ “Türk Liderleri Türk Görüşünü Açıkladılar”, *Nacak*, 23 Mart 1962.

¹¹⁵ Miralay, *age*, s. 24.

¹¹⁶ “İfşa Ediyoruz, Belediyelerdeki Çıkmaz Bir Rum Tedbiridir”, *Nacak*, 4 Ocak 1963.

Makarios'un hukuk tanımaz uygulamalarına karşı yaptığı uyarıların dikkate alınmaması üzerine 21 Mayıs 1963 tarihinde görevinden istifa etmiştir.¹¹⁷

Cumhurbaşkanı Makarios, Anayasa Mahkemesi Başkanının tepkisine rağmen Türklerin yasal hakkına dair herhangi bir düzenleme yapmamıştır. Kıbrıs'ta kurulan anayasal düzenin sorunlu olduğunu ve bunun düzeltilmesi gerektiğini her fırsatta ifade eden Makarios bu konuyu 1963 yılı sonbaharında daha çok gündeme taşımış ve 30 Kasım 1963 tarihinde 13 maddeden oluşan Anayasa Değişiklik Önerisini Kıbrıs'taki tüm diplomatik misyon temsilcileri ile Türkiye ve Kıbrıs Türk liderlerine göndermiştir.¹¹⁸ Anayasa değişikliği önerisinde yer alan maddelerden biri de ayrı belediyeler ile ilgili olmuştur. Söz konusu öneride, beş büyük şehirde ayrı Türk belediyelerinin kurulmasına dair hükmün herhangi bir yararlı amaca hizmet etmeyeceği, coğrafi bölgeleri tanımlamanın ve toplum yararına dayalı ayrı belediyeler oluşturmanın imkânsız olduğu belirtilmiştir.¹¹⁹

Cumhurbaşkanı Makarios'un anayasa değişikliği önerisini taraflara sunmasının üzerinden üç hafta geçtikten sonra Rumlar, 21 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs Türklerine yönelik saldırıları amaçlayan Akritas Planı'nı¹²⁰ yürürlüğe sokmuştur. Saldırılar sonrasında Ada'da çatışma ortamı tekrar başlarken Türkler anayasal organlardan ve kamusal alanlardan da dışlanmışlardır. Bu gelişme ile ortaklık anlayışı üzerine temellendirilen Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen sona ermiş ve Türkler 1964 yılı başlarında kendi siyasi yönetimlerini kurmuşlardır.

Sonuç

Kıbrıs'ta belediyeler çok dinli ve etnisiteli toplumsal yapının birlikte yönetebilme iradesini deneyimlendiği örgütlerden biri olmuştur. Özellikle Kıbrıs'ın yönetiminin İngiltere'ye devredildiği 19. yüzyılın sonlarında yapılan hukuki düzenlemelerle yeniden yapılanan Birleşik Belediyelerdeki Rum ve Türk unsurların varlığı söz konusu iradeye dair önemli emareler içermiştir.

---

¹¹⁷ Zaim M. Necatigil, *The Cyprus Question and The Turkish Position in International Law*, Revised Second Edition, Oxford University Press, London 1993, s.23.

¹¹⁸ *The Political Archive of the Federal Foreign Office (PAAA) B-026-199-019*, Suggested measures for facilitating the Smoote functioning of the state and for the removal of certain causes of intercommunal friction.

¹¹⁹ Aynı belge.

¹²⁰ Tarihte Kanlı Noel olarak geçen EOKA saldırıları ve Akritas Planı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta Soykırım Yılı 1964 ve Enosis'in Ayak Sesleri*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa 2007; Vehbi Zeki Serter, *Adım Adım ... Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1963)*, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014; Makarios Druşotis, *Kıbrıs 1963-1964, İlk Bölünme*, Galerî Kültür Yayınları, Lefkoşa 2008; T.C. Dışişleri Bakanlığı *Akritas Planı*, <https://www.mfa.gov.tr/akritas-plan.en.mfa>, (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2025).

Kıbrıs Türkleri Osmanlı döneminde toplumun aslı unsuru olmuş, ancak bu durum İngilizlerin Ada'nın yönetimini ele geçirmesi ile sona ermiştir. Asırlardır Türkler ile birlikte yaşayan Rumlar, İngiliz döneminde birlikte yönetebilme, iş birliği ve uzlaşının yaratılabilmemesinin sorumluluğunu da üstlenmişlerdir. Üstelik her iki toplum, belediye örgütü aracılığıyla bir yandan yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak için politikalar üretebilmek diğer yandan ise İngiliz yönetimine karşı haklarını savunmak fırsatını da elde etmişlerdir. Ancak Rumlar, belediye meclislerindeki çoğunluk olma durumunu kendi toplumları lehine kullanırlarken, Kıbrıs Türklerinin iş birliği yapma isteklerini görmezden gelmişler ve yüzyıllardır birlikte yaşadıkları Türklerini adeta yok saymışlardır! Bunu yaparken Osmanlı döneminde kendilerine tanınan otarşik imtiyaza karşı vefadan uzak bir anlayışın da temsilciliğini üstlenmişlerdir.

Kıbrıs Türk toplumunun Birleşik Belediye meclislerindeki temsilcileri, Rumların tarafgir ve adaletten yoksun tutum ve davranışlarına dair şikâyetlerini hem meclis gündemlerine taşımışlar hem de İngiliz yönetimine iletmışlerse de her iki mecrada da dikkate alınmamışlardır. Türkler bu gerçeklik karşısında özgün bir politikayı uygulamaya karar vermişler ve 1958 yılında yürürlükteki Birleşik Belediye Kanunu'na aykırı olarak Lefkoşa Türk Belediyesi'ni kurmuşlardır. Kıbrıs tarihinde benzeri olmayan ve "Türklerin Demokratik İsyanı" olarak nitelendirilen bu karar İngiliz yönetiminin duyarsız tavrını değiştirmesine yol açmış, Birleşik Belediye Kanunu'nda düzenleme yapılmış ve Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol ve Başta ayrı Türk belediyelerinin kurulması kararlaştırılmıştır. İngiliz Sömürge Yönetimi dönemi sonlarında alınan bu karar 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda da yer almıştır. Ancak Rumların çoğunlukta olduğu yasama ve yürütme organı anayasal hükme rağmen bu yönde bir düzenleme yapılmasını gündemine almamış ve Türklerin anayasal hakkını bir bakıma gasp edilmiştir. Rumların yasa tanımaz tutumu Cumhurbaşkanı Makarios'un anayasa değişiklik önerileriyle somutlaşmıştır. Belediyeler özelinde yaşanan olaylar Kıbrıs'ta demografik olarak çoğunluk unsur olan Rumların, Kıbrıs Türkleri ile birlikte yönetme isteği ve siyasi gücü paylaşma niyetinde olmadıklarını göstermiştir.

Bu olgudan hareketle makalenin tasarımında esas alınan sorunsallar aşağıdaki şekilde cevaplandırılabilir:

a. Kıbrıs'taki demografik yapıda çoğunluğunu temsil eden Rumlar, Birleşik Belediyelerin yerel ihtiyaçların karşılanması sorumluluğunun gereklerini adil olarak yerine getirmemişler ve aldıkları kararlarda tarafgir davranmışlardır.

b. Rum Belediye Başkanları sahip oldukları statünün imkânlarını Enosis amacıyla kullanmışlardır.

c. Kıbrıs Türklerinin belediye hizmetlerinin hakkaniyetli ve verimli bir şekilde yapılmasına dair istekleri ne İngiliz Sömürge Yönetimi ne de Rum yöneticiler tarafından dikkate alınmıştır.

ç. Bu durum hem Kıbrıs'ta iç barışın tesis edilmesini olumsuz etkilemiş hem de Türklerin kendi sorunlarına kendilerinin çözüm üretmelerini sağlamıştır.

d. Kıbrıs Türklerinin kendi belediyelerini kurmaları ile sosyal ve siyasal haklarını kararlılıkla arama iradelerinin sonraki yıllarda Ada'da yaşanacak olaylara karşı gösterilecek toplumsal tepkilerin (Kıbrıs Türk Yönetimi-Genel Komite/1964, Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi/1967, Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi/1974, Kıbrıs Türk Federe Devleti/1975, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti/1983) genetik köklerini de oluşturduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA),

Cevdet, Askeriye.

Dahiliye Hukuk Müşavirliği.

Dahiliye Hapishaneler Müdüriyeti.

Hariciye Nezareti, Mektubî Kalemi.

Sadaret, Umum Vilayet Evrakı, Kıbrıs.

Kıbrıs, Millî Araştırma Arşiv Fetva Eminliği Evrakı.

Foreign And Commonwealth Office (Fco)

141-2962 Surcharges Mayor And Municipal Council Of Larnaka.

141-3262, Municipal Elections 1949.

141-2982, Claims Of Moslem Councillors With Regard To The
Adminastriation Of Municipal Affairs, 1946-50.

141-3262-11, Municipal Elections 1953.

141-4405 Implementation Zurich & London Agreements, 1959-60.

The Colonial Office List (Col) For 1883, Historical And Statistical Information.
1884.

The Political Archive of The Federal Foreign Office (Paaa) B-026-199-019.

Resmî Yayınlar

(1885) *The Colonial Office List For 1885, Historical And Statistical Information*, Colonial Dependence Of Great Britain, Harrisons And Sons, London 1885.

(1886) *The Colonial Office List For 1885, Historical And Statistical Information*.

(1926) *Cyprus, Minutes Of The Legislative Council Of The 1925.*, Session Of The 1925 Volume: XXXVII, Part I.

(1950) A Law to Amend The Municipal Corporation Laws, 1930 to 1948, *The Cyprus Gazette*, 3rd June.

ANDERSON John - WEBB Sidney (1890) *Colonial Office List for 1889, Historical and Statistical Information*, 1890.

(2021) Devlet Arşivleri Başkanlığı Ve Türkiye Belediyeler Birliği, *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik*, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Yayın No: 14, Ankara.

FAIRFIELD Edward (1883) *The Colonial Office List (COL) for 1883, Historical and Statistical Information*.

MERCER H. - COLLINS A.E. (1900) *The Colonial Office List (COL) for 1900, Historical and Statistical Information*. Waterlow&Sons Limited.

MERCER H. - COLLINS A.E. (1903) *The Colonial Office List (COL) for 1903, Historical and Statistical Information*. Waterlow&Sons Limited.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

AKBAŞ Halil Emre - BOZKURT Sedat - YAZICI Kübra (2018) Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Düşüncesi ile Karşılaştırılması, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, İşletme Tarihi Özel Sayısı, s. 165-202.

AKGÜN Sibel (2012) İngiltere'nin Sömürge Yönetim Sistemi'nin Kıbrıs'ta Uygulanma Biçimi: Kavanin Meclisi (Legislative Council), *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 4, Aralık, s.73-93.

ARMAOĞLU Fahir (1975) *Siyasi Tarih*. Ayyıldız Matbaası.

ATAY Mehmet (2002) Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu, *Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Avrasya Dosyası, BM Özel*, Cilt 8, Sayı 1 İlkbahar, s. 299-309.

ATUN Ata (2007) *Kıbrıs Andlaşmaları, Planları ve Önemli BM, AB Kararları (1571-1983.*, Mağusa Tarihi Araştırma ve Yazın Vakfı Yayını.

- BALYEMEZ Mehmet (2024) *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasal Örgütlenmeleri (1923-1960)*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- (2021) İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)", *Atatürk Araştırma Merkezî Dergisi*, Cilt 37, Sayı 103, s. 217-252.
- (2021) Kıbrıs Sorununda Dönüm Noktası; EOKA Saldırıları (1 Nisan 1955) (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında), *Tarihîn Peşinde*, Sayı 25, s. 249-269.
- (2024) Kemalist Halkçı Kıbrıs Türk Lideri M. Necati Özkan'ın Siyasal Hayatı ve Liderlik Mücadelesi (1926-1953), *Atatürk Araştırma Merkezî Dergisi*, Cilt 40, Sayı 110 (Kasım), s. 521-572.
- BARCAN Ömer Lütfi (1942) İhtisab Kanunları, *Tarih Vesikaları*, Cilt 1, Sayı: 5, s. 329-340.
- BİRİNCİ Ergin (1997) *M. Necati Özkan (1899-1970)*. Necati Özkan Vakfı.
- BOSTAN İdris (2022) Fetvanın Osmanlı Yönetimi ve Toplum Üzerindeki Etkisi: Ebussuûd Efendi'nin Kıbrıs ve İnebahtı Fetvaları, *Tarih Dergisi*, Sayı 76, s. 35 – 62.
- ÇADIRCI Musa (1997) *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- ÇORUH Haydar (2017) *Sultan İkinci Mahmud Döneminde Kıbrıs (1808-1839)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- DADYAN Saro (2013) Sultan Abdülaziz Döneminde Gayrimüslimlerin Üst Düzey Memuriyetlere Kabulü ve Sultan Abdülaziz Döneminin Gayrimüslim Nazır ve Müsteşarları, *Sultan Abdülaziz Dönemi Sempozyumu, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Hayat*, Bildiriler II Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 129- 130.
- DEMİR YÜREK Mehmet (2005) *Kıbrıs Türk Basın Tarihinden, Ateş Gazetesi ve Mehmet Kemal Deniz*, Deniz Plaza Yayınevi, İstanbul.
- (2020) Kıbrıs'ta Modern Belediye Teşkilatının Doğuşu (1868-1876), *Belleken*, Cilt 84, Sayı 301, Aralık, s. 1115-1142.
- (2017) Lefkoşa'da Belediye Meclisinin Kurulması (1885-1908), *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 5, Sayı 41, s. 1-19.
- DRUŞOTİS Makarios (2008) *Kıbrıs 1963-1964, İlk Bölünme*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.

- ERGİN Osman (1936) *Türkiye’de Şebirciliğın Tarihi İnkışafı*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.
- GAZİOĞLU Ahmet C. (2007) *Kıbrıs’ta Soykırım Yılı 1964 ve Enosis’in Ayak Sesleri*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa.
- (2000) *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960) Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti’ne, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (3)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.
- GÜLLÜ R. Erhan (2018) *Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- ERGİN Osman (1936) *Türkiye’de Şebirciliğın Tarihi İnkışafı*. Cumhuriyet Matbaası.
- HILL George (2016) *Kıbrıs Tarihi, Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi, 1571-1948*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- İNALCIK Halil (1969) *Ottoman Policy and Adminastriation in Cyprus after The Conquest*, Ayyıldız Matbaası.
- KELEŞ Ruşen (2023) *Yerinden Yönetim ve Siyaset, Güncelleştirilmiş 1. Baskı*, Cem Yayınları, İzmir.
- KURTARAN Uğur (2011) Osmanlı İmparatorluğu’nda Millet Sistemi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı 8, Aralık, s. 57-71.
- KÜTÜKOĞLU Mübahat S. (2018), *Osmanlı’nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- MAYES Staley (2019) *Kıbrıs’ın İlk Cumburbaşkanı Başpiskopos III. Makarios’u Yaşam Öyküsü*, Khora Yayınları, Lefkoşa.
- METİN Hüseyin (2021) *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Baskı 2, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- MİRALAY Mustafa (1984) *Belediyelerimiz, Kıbrıs’ta Belediyelerin Dünü ve Bugünü*, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sağlık ve İçişleri Bakanlığı İçişleri Müsteşarlığı, Lefkoşa.
- NECATİGİL Zaim M. (1993) *The Cyprus Question and The Turkish Position in International Law*, Revised Second Edition, Oxford University Press, London.
- OKTAY Tarkan (2008) Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi, Ed. Erol ÖZVAR - Arif BİLGİN, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul.

- ONURKAN SAMANİ Meltem (2007) *Kıbrıs'ta Bir Sömürge Kurumu: Kavanin Meclisi (1882- 1931)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- ORTAYLI İlber (1994) *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- (2002) Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi, *Türkler*, Cilt 10, Ankara, s. 216-220.
- (2011) *Tanzimat Devrinde Osmanlı Maballé İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara.
- ÖZKUL Ali Efdal (2005) *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÖZTOPRAK İzzet (1999) Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları, *Bellekten*, Cilt 62, Sayı 233, s. 207-232.
- SEYİTDANLIOĞLU Mehmet (2010), *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- SERTER Vehbi Zeki (2014) *Adım Adım ... Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1963)*, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- SAMANİ Hasan (2018) Tanzimat Döneminde Kıbrıs'ta Modern Belediyeciliğin Başlangıcı ve Lefkoşa Belediyesi, *Bellekten*, Cilt 82, Sayı 294, s. 587 – 626.
- SERTER Vehbi Zeki (2014) *Adım Adım ... Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1963)*, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı.
- SOYSAL İsmail (1965) *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Türkiye İş Bankası, Ankara.
- YAVUZ Bige Sükan (2003) 1922 Yılında Orta Doğu'da Uluslararası Petrol Rekabeti, *Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, Eylül, s.111-128.
- YİĞİT YÜKSEL Dilek (2015) Kıbrıs Yasama Meclisinin Kapanmasına Giden Süreç ve Sonuçları (1930-1938), *International Multilingual Academic Journal*, Vol. 2, No. 1, May.

Sürelî Yayınlar

Bozkurt

Halkın Sesi

Havargi

Nacak

The Times

İnternet Kaynakları

Türk Belediye Komiteleri Tarafından Belirli Kazalarda Belirli Belediye Görevlerinin Yürütülmesine Geçici Hüküm Getiren 4263 Sayılı Kanun, 12 Ekim

1959; <https://evrakcm.gov.ct.tr/siteler/belgeler/Yasalar/Shared%20Documents/Forms/Belge%20Grntleme.aspx?RootFolder=%2fsiteler%2fbelgeler%2fYasalar%2fShared%20Documents%2f1959%20YILI%20YASALARI&FolderCTID=0x012000FD5C10EDAAA0494B91FD74848AD554AB>. (Erişim 30 Kasım 2025).

KIBRIS CUMHURİYETİ ANAYASASI; <https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/KIBRIS%20CUMHURİYETİ%20ANAYASASI%201960.pdf>; (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2025).

LEFKOŞA BELEDİYE MECLİSİ, <https://www.lefkosabelediyesi.org>; (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025).

MACİTOĞLU M. Kenan, Millet Sistemi, *Tübitak Ansiklopedisi*, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/millet_sistemi (Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2025).

T.C. DIŐIŐLERİ BAKANLIĞI, Akritas Planı; <https://www.mfa.gov.tr/akritas-plan.en.mfa>, (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2025).